

EL GÈNESI ÉS UN RELAT CIENTÍFIC SOBRE L'ORIGEN DEL MÓN?

COMENTARIS SOBRE ELS CAPÍTOLS 1,1-2,4a

TEXT BÍBLIC

1

La creació

1 Al principi, Déu va crear el cel i la terra. 2 La terra era caòtica i desolada, les tenebres cobrien la superfície de l'oceà, i l'Esperit de Déu planava sobre les aigües.

3 Déu digué:

--Que existisca la llum.

I la llum va existir. 4 Déu veié que la llum era bona, i separà la llum de les tenebres. 5 Déu va donar a la llum el nom de dia, i a les tenebres, el de nit.

Hi hagué un vespre i un matí, i fou el primer dia.

6 Déu digué:

--Que hi haja un firmament enmig de les aigües, per a separar unes aigües de les altres.

7 I va ser així. Déu va fer la volta del firmament i va separar les aigües que hi ha a sota la volta de les que hi ha a sobre. 8 Déu donà a la volta del firmament el nom de cel.

Hi hagué un vespre i un matí, i fou el segon dia.

9 Déu digué:

--Que les aigües de sota el cel s'apleguen en un sol indret i apareguen els continents.

I va ser així. 10 Déu donà als continents el nom de terra, i a les aigües aplegadas, el de mar. Déu veié que tot això era bo.

11 Déu digué:

--Que la terra produisca vegetació, herbes que facen llavor i arbres de tota mena que donen fruit amb la seua llavor, per tota la terra.

I va ser així. 12 La terra produí la vegetació, les herbes de tota mena que fan la seua llavor i els arbres de tota mena que donen fruit amb la seua llavor. Déu veié que tot això era bo.

13 Hi hagué un vespre i un matí, i fou el tercer dia.

14 Déu digué:

--Que hi haja a la volta del cel uns llumeners per a separar el dia de la nit i assenyalar les festivitats, els dies i els anys, 15 i que des de la volta del cel il·luminen la terra.

I va ser així. 16 Déu va fer els dos grans llumeners: un de més gran que governés el dia i un de més petit que governés la nit; va fer també les estrelles. 17 Déu els col·locà a la volta del cel perquè il·luminassen la terra, 18 governassen el dia i la nit i separassen la llum de les tenebres. Déu veié que tot això era bo.

19 Hi hagué un vespre i un matí, i fou el quart dia.

20 Déu digué:

--Que les aigües produisquen éssers vius que s'hi moguen i animals alats que volen entre la terra i la volta del cel.

21 Déu va crear els grans monstres marins, els éssers vius de tota mena que es mouen dintre l'aigua, i tota mena d'animals alats. Déu veié que tot això era bo. 22 Déu els beneí dient-los:

--Sigueu fecunds, multipliqueu-vos i ompliu les aigües dels mars, i que els animals alats es multipliquen a la terra.

23 Hi hagué un vespre i un matí, i fou el cinquè dia.

24 Déu digué:

--Que la terra produisca éssers vius de tota mena: bestioles i tota mena d'animals domèstics i feréstecs.

I va ser així. 25 Déu va fer tota mena d'animals feréstecs i domèstics i tota mena de cucs i bestioles. Déu veié que tot això era bo.

26 Déu digué:

--Fem l'home a imatge nostra, semblant a nosaltres, i que sotmeta els peixos del mar, els ocells del cel, el bestiar, i tota la terra amb les bestioles que s'hi arrosseguen.

27 Déu va crear l'home a imatge seua, el va crear a imatge de Déu, creà l'home i la dona.

28 Déu els beneí dient-los:

--Sigueu fecunds i multipliqueu-vos, ompliu la terra i domineu-la; sotmeteu els peixos del mar, els ocells del cel i totes les bestioles que s'arrosseguen per terra.

29 Déu digué encara:

--Mireu, us done totes les herbes que fan llavor arreu de la terra i tots els arbres que donen fruit amb la seua llavor, perquè siguen el vostre aliment. 30 A tots els animals de la terra, a tots els ocells del cel i a totes les bestioles que s'arrosseguen, a tots els éssers vius de la terra, els done l'herba verda per aliment.

I va ser així.

31 Déu veié que tot el que havia fet era molt bo.

Hi hagué un vespre i un matí, i fou el sisè dia.

2

1 Així van quedar acabats el cel i la terra amb tots els seus estols. 2 El setè dia, Déu havia acabat la seua obra. El dia setè, doncs, va reposar de tota l'obra que havia fet. 3 Déu va beneir el dia setè i en va fer un dia sagrat, perquè aquell dia reposà de la seua obra creadora.

4 Així foren els orígens del cel i de la terra quan van ser creats.

L'home en el paradís

Quan el Senyor-Déu va fer la terra i el cel 5 no hi havia cap matoll ni havia nascut l'herba, perquè el Senyor-Déu encara no havia fet ploure, ni existia cap home que pogués conrear els camps. 6 Però de dins la terra pujava una humitat que els amarava en tota la seua extensió.

7 Llavors el Senyor-Déu va modelar l'home amb pols de la terra. Li va infondre l'alè de vida, i l'home es convertí en un ésser viu. 8 Després el Senyor-Déu plantà un jardí a l'Edèn, a la regió d'orient, i va posar-hi l'home que havia modelat. 9 El Senyor-Déu va fer néixer de la terra fèrtil tota mena d'arbres que fan goig de veure i donen fruits saborosos. Al mig del jardí hi féu néixer l'arbre de la vida i l'arbre del coneixement del bé i del mal.

10 De l'Edèn naixia un riu que regava el jardí, i des d'allà se separava en quatre braços: 11 el primer es diu Fison, i recorre tot el país d'Havilà, on hi ha or, 12 i l'or d'aquest país és molt fi; també s'hi troben la resina olorosa de bdell i la pedra d'ònix. 13 El segon riu es diu Guihon, i recorre tot el país de Cuix. 14 El tercer riu és el Tigris, que passa per la part oriental d'Assíria, i el quart és l'Eufrates.

15 El Senyor-Déu va prendre l'home i el va posar al jardí de l'Edèn perquè el conreés i el guardés. 16 I li va donar aquest manament:

--Pots menjar dels fruits de tots els arbres del jardí. 17 Però no menges del fruit de l'arbre del coneixement del bé i del mal, perquè el dia que en menges, tingues per cert que moriràs.

18 Llavors el Senyor-Déu es digué: «No és bo que l'home estiga sol. Li faré una ajuda que li faça costat.»

19 El Senyor-Déu va modelar amb terra tots els animals feréstecs i tots els ocells, i els va presentar a l'home, per veure quin nom els donaria: cada un dels animals havia de portar el nom que l'home li posés. 20 L'home donà un nom a cada un dels animals domèstics i feréstecs i a cada un dels ocells; però no va trobar una ajuda que li fes costat.

COMENTARIS

I. ORIGEN DEL MÓN I DELS HOMES (1-11)

El Gènesi narra els orígens del món i de la humanitat. Aquests onze primers capítols dibuixen l'escenari on Israel va desenvolupar la seua història nacional, però són també una història del començament del món i de la humanitat en general. El relat dels orígens està present en moltes cultures, però l'especificitat d'Israel és la creença en un sol Déu. Per això, el pensament israelita va identificar el Déu nacional, el salvador que els tragué d'Egipte, amb el Déu creador, remuntant-se des de l'èxode fins als patriarques i d'aquests fins al començament del temps. Com que no accepten altres déus en la història, la figura de l'home s'ageganta en ser l'únic company que té el Senyor. Ell és el coprotagonista d'aquesta meravellosa història.

Els onze primers capítols del Gènesi són obra fonamentalment de DOS AUTORS, el Yahvista i el Sacerdotal amb revisions de l'estrat elohista i potser un darrer redactor que li donà la forma actual. L'autor yahvista utilitza els contrastos: apel·la a un estat original que es perdé per haver-se enfrontat l'home a Déu i haver desencadenat les desgràcies que expliquen el món on viu. Aquests enfrontaments tenen en comú l'ansia insaciable de l'home per aconseguir la independència absoluta. A les línies de gràcia i desgràcia, se suma la tercera: la misericòrdia. El Senyor fa el possible per pal·liar el desordre que el pecat comporta a la humanitat. Hi ha diversos trencaments:

- Només ser creat, l'home i la seua dona pretenen envair l'espai diví i són expulsats lluny de Déu i del món feliç on vivien (insolidaritat dins la parella).
- Caín no accepta un Déu que escull lliurement, cosa que provoca el fratricidi i un nou trencament (enfrontament entre germans).
- Els poderosos violenten les filles dels homes, per això s'escurça la vida en comparació amb les edats dels antics i el diluvi acaba amb la terra.
- L'intent d'envair el "cel" causa la dispersió i el trencament definitiu entre els humans.

Per la seua banda l'autor sacerdotal vertebrava la seua història mitjançant genealogies que van des del primer home fins a Abraham de forma matemàtica: d'Adam a Noè van deu generacions i de Noè a Abraham. Això demostra l'eficàcia de la benedicció original i asseguren la pervivència de la humanitat en el temps i en l'espai. Aquest marc té dos pols: un relat de creació (Gn 1,2...) i un altre oposat de destrucció, el diluvi (Gn 6,9...).

II. HISTORIA DEL CEL I DE LA TERRA (1,1-2,4a)

L'escola sacerdotal presenta l'univers, els cels i la terra, com l'escenari on tindrà lloc el projecte salvador de Déu. Té la seua coherència literària completa: és un poema en prosa rítmica amb forma esquemàtica i monòtona, i conté frases estereotipades. La creació s'articula en dues parts: aparició dels espais còsmics i ornamentació d'aquests, en perfecte paral·lelisme. Al 1r dia, creació de la llum, correspon el 4t, formació dels astres; al 2n, separació de les aigües pel firmament, el completa el 5è amb la creació dels peixos i les aus; el dia 3r, aparició dels continents, culmina amb el 6è amb els animals terrestres i l'home. Són en total huit obres i en cadascuna es repeteix el mateix esquema: ORDRE, EXECUCIÓ I

APROVACIÓ. Les emmarca en sis dies per deixar ben assentada la llei del descans sabàtic. En la Bíblia els nombres no expressen únicament una estimació quantitativa, sinó que tenen un significat específic. En aquest relat el “set” subratlla la perfecció: la creació en set dies, el primer versicle en hebreu conté set paraules; el segon catorze i l’epíleg el formen tres enunciats paral·lels de set paraules cadascun.

La finalitat litúrgica, buscada per l’autor, no és altra que FONAMENTAR LA LLEI DEL DISSABTE i es transparenta en el fons i en la forma: la cadència repetida de fórmules i tornades el fa semblant a una lletania de lloança a Déu. (Coneixem algunes pregàries que l’imiten amb el mateix esquema i temàtica: el càntic de Daniel, el Càntic de les Criatures de Sant Francesc...). La intenció és oposar aquesta ideologia, de caràcter jueu, a la religió de Babilònia, que celebrava durant set dies la festa de cap d’any; es centrava en la recitació de Poema de la creació anomenat *Enuma elish*, que s’assembla al text de Gènesi. El text conservat en set rajoles conta que de les aigües salades (Tiamat) i de les dolces (Apsu), sorgeixen els déus; Marduk derrota a Tiamat i amb el seu cadàver esquinçat construeix el cel i la terra; a l’obra de separació li segueix l’ornamentació i acaba modelant l’home amb la sang d’un monstre derrotat, el destí dels homes és servir els déus en les tasques feixugues. Els israelites desterrats es podien sentir fascinats per aquestes celebracions i preguntar-se si Marduk no era superior al seu Déu. L’autor sacerdotal enalteix el Senyor, l’únic capaç de cridar a l’existència tots els éssers AMB LA FORÇA DE LA SEUA PARAULA.

1. En el començament (Berexit...) (1,1-2)

Així comença la Bíblia, i així s’anomena en hebreu el primer llibre del Pentateuc (la Torah). El llibre s’enceta amb el resum de l’obra creadora. La proposició “en el principi” no es refereix a l’inici del temps, indica simplement “en primer lloc”. Crear no significa fer del no-res, sinó fer-ho de forma inesperada i fora de l’habitual. Cel i terra signifiquen la totalitat del que ha estat creat, l’univers. El procés creador es planteja com una oposició entre el caos i el cosmos i intenta descriure el que és indescriptible, allò amb què Déu s’enfrontà. El començ caòtic es descriu amb les expressions: la terra com a solitud caòtica, les tenebres sobre l’abisme i l’esperit de Déu o “vent diví”. Al verset, Gn 1,2, terra significa el que hi havia quan Déu es posà a crear i està qualificada com els mites que en l’original s’esmenten com dues possibles divinitats del caos primordial (*tohu* i *bohu*) (buit i sol). Després s’esmenten les tenebres que cobrien l’abisme (*tehom*) amb una paraula que evoca el monstre Tiamat, esquinçat per Marduk, el déu creador. En tercer lloc un “vent diví” o l’esperit o alè de Déu que vibrava sobre aquest caos. El vent pot ser considerat un element còsmic, com un vent huracanat que evoca la separació del Mar Roig o bé com una força divina que actua emparellat amb la paraula. ESPERIT I PARAULA s’associen en la realització d’altres obres divines.

2. Formació dels espais (1,2-13)

La separació s’escalona en els tres primers dies. LA VEU DIVINA ORDENA I ÉS OBEÏDA: LA PARAULA ÉS EFICAÇ. Déu crida a l’existència i la criatura acudeix. La relació entre els verbs DIU i FA manifesta que el món és una creació de la seua voluntat: DÉU DIGUÉ: QUE EXISTISCA LA LLUM. I LA LLUM VA EXISTIR.

La LLUM és la primera de totes les criatures, penetra el caos i el trenca per sorgir per separació un espai amb dues cares: el dia i la nit, entesos com a presència o absència de llum, no com unitat de temps, que encara no s'ha creat!! La llum és una criatura independent i anterior als astres, no és la llum del sol, que encara no ha sigut creat, és la llum i prou. Les tenebres, però, no són cridades a existir, la nit és un residu de la foscor del caos. Només la llum fou creada i se'n diu d'ella que és bona. Déu ANOMENA la llum dia i la tenebra nit. Anomenar és expressar el poder sobre la realitat anomenada. Després de cada moment creador hi ha una breu consideració de caràcter qualificatiu: és bo. Bo en sentit d'adequat, tal com Déu ho volia, no en sentit ètic o estètic. La tornada final recorda l'origen litúrgic de la composició: *Hi hagué un vespre i un matí, i fou el primer dia...*

L'actuació sobre el caos-foscor va seguida de l'actuació sobre el caos-aigua: separa les aigües superiors de les inferiors amb una volta i dóna lloc als mars i el firmament. Per a entendre millor aquesta seqüència cal tenir present el model cosmològic de l'autor, que és semblant al de la cultura babilònica, i tenim representat en la fotocòpia, on la terra és plana, envoltada de la volta celeste i amb diferents rius subterranis i l'inframón (xeol).

Com l'autor havia de posar huit obres en sis dies, el tercer dia en col·loca dues, la separació de les aigües de baix, fent emergir la terra eixuta i l'aparició de la vegetació. En tot segueix l'esquema abans exposat: ordre, execució, nominació i acceptació. La vegetació representa que la terra mare ha de tenir força nutritiva per als animals i l'home. La terra perd el seu caràcter mític, propi d'altres cultures paganes, per a ser considerada una criatura fecunda gràcies a Déu. Plantes i arbres, la natura, es distingeixen dels éssers animats o criatures, l'origen dels quals ara descriurà.

3. Ornamentació (1,14-23)

Acabat l'edifici sublim del cosmos, venen ara els ornaments que l'enriquiran. Comença el dia 4t. Ara Déu va omplint els espais en paral·lel a la seua aparició. A l'esfera de la llum (1r dia) corresponen els astres (el sol per al dia, la lluna i les estrelles per a la nit). Amb això es desmititzen les forces siderals a les que es neguen honors divins i les posa al servei de l'home i el calendari. També el sol i la lluna eren adorats pels homes prehistòrics de diferents llocs i el seu caràcter mític s'ha conservat fins avui, com també els planetes i estrelles s'han volgut "divinitzar" posant-los noms de déus (Venus-Isthar...). Els espais apareguts el dia 2n (mars i firmament) s'ompliran d'éssers vius: peixos i ocells. La vida és obra de Déu, per això torna a aparèixer el verb "crear". El passatge es clou amb la BENEDICCIÓ, terme vertebrador del Gènesi que ací apareix per primera vegada. La benedicció divina els capacita per a reproduir-se.

4. Els animals i l'home (1,24-31)

El dia sisè apareixen dues obres: els animals i l'home, que ocuparan el darrer espai creat: la terra. Ací el mandat creador es dirigeix a la terra, com en la vegetació: **QUE PRODUISCA LA TERRA ÉSSERS VIUS**, però en l'execució Déu els crida directament a l'existència. El text diferencia els animals en ramat, feréstecs i rèptils. No hi ha benedicció, sembla que la reserve per a la parella humana. L'home pertany a l'espai terra i al món animal: ha estat creat el mateix dia i participa de la mateixa taula.

La culminació és la parella humana i ocupa el darrer lloc, el cim de la piràmide còsmica, és la porta que a l'univers dóna accés al Creador. La creació de la

humanitat és un tema central i fascinant per a l'autor del text, per això l'esglaona en tres passos: deliberació, realització i contemplació.

1. El Creador pensa el que va a fer i ho comunica a la seua cort (en plural: FEM...). La paraula ADAM (=home) equival a humanitat, no admet plural i el femení significa "terra". L'home serà creat a imatge i semblança, que no són sinònims: imatge: còpia plàstica o estàtua; semblança, correspondència.
2. Segueix l'execució de l'obra. L'autor s'hi recrea i la prosa rítmica imita la poesia: *I Déu va crear l'home a imatge seua, el va crear a imatge de Déu, creà l'home i la dona*. Tres vegades empra el verb crear i dues vegades imatge. Déu crea dos sers humans sexuats, capaços d'estimar, viure i donar vida.
3. Finalment els contempla i associa a la seua obra; els fa partícips de la seua sobirania, els beneeix i els atorga poder sobre la resta de les criatures.

L'harmonia de la Creació es manifesta en l'absència de vessament de sang, l'home i els animals són herbívors. Després del diluvi Déu permetrà sacrificar animals per a menjar.

El procés creacional es tanca en la constatació que *Déu veié que tot el que havia fet era molt bo*, on la presència del superlatiu xoca amb la resta de llenguatge més lacònic emprat per l'autor. El Creador es recrea en el que ha fet. Tot ho ha fet mitjançant la paraula, tot salvant la transcendència. RES DEL QUE HA CREAT ÉS DOLENT O DEFECTUÓS, EL PODER DIVÍ NO HA ESTAT LIMITAT PER CAP POTÈNCIA ADVERSA. Tot el que Déu toca és perfecte, però en el pensament israelita el món és dinàmic i aquesta obra és possible que es desvirtue, i de fet es desvirtuarà, tal com el proper capítol es tractarà de comprendre: SI DÉU ÉS BO I HA FET EL MÓN BO, QUIN ÉS L'ORIGEN DEL MAL EN EL MÓN?

5. Descans per al Creador (2,1-4a)

El descans diví no és cap afegit o apèndix, creació i repòs formen un tot. L'autor juga amb l'homofonia hebrea dels mots: dissabte (xabat), descansar (rabats) i set (xevà). El dissabte, culminació de la creació, és una institució diferenciadora, un temps separat del que és profà i acostat a Déu: el consagrà i com a beneït esdevé ensantificat i santificador. Si el poema babilònic *Enuma elish* acaba amb la glorificació del déu Marduk, ací la glòria recau en el dissabte, dia sense límit de temps. Intencionadament no s'hi esmenta la tornada de *hi hagué un vespre i un matí...* Déu ja descansa per sempre i convida la seua criatura a descansar com ell.

El poema litúrgic acaba amb una síntesi en referència a la inicial: *Així foren els orígens del cel i de la terra quan van ser creats*. Normalment l'autor sacerdotal col·loca expressions semblants a manera de títol al començament de les seues històries (Adam, Noè i els fills, Sem, Terakh, Ismael, Isaac, Esaú, Jacob).

SENTIT DEL POEMA DE LA CREACIÓ (Gn 1,1-2,4a)

El poema va ser compost a l'exili babilònic. Pretén injectar esperança en els desterrats: Déu i la seua paraula, l'home i el dissabte centren la seua atenció.

1. **Déu:** Presenta al creador amb la mirada posada en la història i identifica el salvador amb el creador, sent la creació el primer acte del seu projecte. Existia abans del començament, fora de l'espai i del temps, encara que hi intervinga...

2. **Paraula divina:** El Creador actua per mitjà de la seua “paraula”: repeteix deu vegades l’expressió I Déu digué. Mitjançant el decàleg de paraules-ordre, el Creador crida a l’existència tot allò que existeix...
3. **L’home:** La visió que de l’ésser humà té aquest poema equipara l’home i la dona, com a éssers diferenciats, ambdós creats a imatge i semblança del Creador. L’home sexuat és l’únic signe, símbol o sagrament de la divinitat, imatge viva de Déu en el cosmos...
4. **El dissabte:** L’autor sacerdotal va fer del dissabte una confessió de fe distintiva dels jueus en un ambient on no hi havia aquest costum, a l’exili de Babilònia...

III. DRAMA DEL PARADÍS (2,4b-3,24)

6. Primer acte: formació de la parella (2,4b-25)

Aquest fragment pertany a un text més llarg però comentarem breument els primers versos per comprendre el sentit de la narració de la Creació que ací reapareix per segona vegada tot i que amb un esquema i sentit molt diferent. Com veiem ací es creen els diferents elements en un altre ordre. Tot sembla orientat a mostrar la creació del jardí d’Edèn, espai on després tindrà lloc l’escenificació del pecat. No hi apareixen ni llumeners que marquen el dia i la nit, ni voltes estelades que separen les aigües de dalt de les de baix, només l’aigua que fertilitza la terra. S’hi esmenten quatre rius, que podrien ser el Nil Blau, el Nil Blanc i els altres dos reconeguts com a Tigris i Eufrates, rius mesopotàmics, però d’altres autors pensen que no són necessàriament referències geogràfiques.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES:

Text bíblic:

BCI en la WEB : <http://www.abcat.org/bci/>

Comentaris:

GUILLÉN, J. et al. *Comentario al Antiguo Testamento (I)*. La Casa de la Biblia, 1997. PPC-Sígueme-Verbo Divino.

Per aprofundir:

EDWARDS, D. *Aliento de vida. Una teología del Espíritu creador*. Estella: Verbo Divino, 2008.